

Chimie Anorganica Moderna: Cuanto-chimie si cristalografie

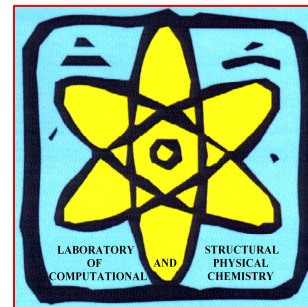
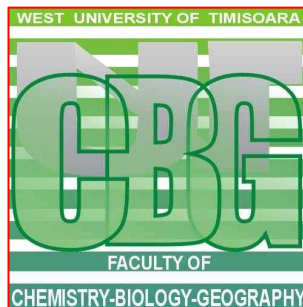
L5: DETERMINAREA STRUCTURII

Conf. Dr. Mihai V. PUTZ

Chemistry Department, West University of Timisoara,
Pestalozzi Street No.16, Timisoara, RO-300115, Romania;
E-mails: mvputz@cbg.uvt.ro or mv_putz@yahoo.com ;
Web: <http://www.cbg.uvt.ro/mvputz>

Member of American Chemical Society
Member of European Society of Mathematical Chemistry

Editor in-Chief of *Int. J. Chem. Model.* (at NOVA Publishers)
Editor in-Chief of *Int. J. Environ. Sci.* (at SERIALS Publishers)
Guest Editor & Editor of *Int. J. Mol. Sci.* (at MDPI Organization)

Primul pas constă în separarea densității totale în componentele ρ_j asociate atomilor „j”:

$$F(\vec{S}) = \int_{\text{SPATIUL CRISTALULUI}} dV \rho(\vec{r}) \exp(2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}) \rightarrow \sum_j \int_{\text{SPATIUL CRISTALULUI}} dV \rho_j(\vec{r}) \exp(2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r})$$

după care, se rescriu densitățile ρ_j în raport cu centrul r_j ai atomilor „j”, succesiv, astfel:

$$\int_{\text{SPATIUL CRISTALULUI}} dV \rho_j(\vec{r}) \exp(2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}) =$$

$$\int_{\text{SPATIUL CRISTALULUI}} dV \rho_j(\vec{r} - \vec{r}_j) \exp[2\pi i \vec{S} \cdot (\vec{r} - \vec{r}_j)] \exp(2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}_j) =$$

$$\exp(2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}_j) \int_{\text{SPATIUL CRISTALULUI}} dV_{\vec{r}' = \vec{r} - \vec{r}_j} \rho_j(\vec{r}') \exp[2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}'] \equiv f_j(S) \exp(2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}_j)$$

factori de împrăștiere atomică

$$F(\vec{S}) = \sum_j f_j(S) \exp\left(2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}_j\right) \rightarrow F(\vec{h}) = \sum_j f_j(S) \exp\left(2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x}_j\right)$$

definiția “continuă” a factorului atomic de împrăștiere

$$f\left(S = \frac{2 \sin \theta}{\lambda}\right) = \int_{\substack{\text{SPATIUL} \\ \text{CRISTALULUI}}} dV \rho(\vec{r}) \exp\left[2\pi i \vec{S} \cdot \vec{r}\right]$$

se parametrizează sub o forma discretă

Don, Cromer si Mann

$$f_{atom}^0\left(\frac{\sin \theta}{\lambda}\right) = \sum_{i=1}^4 a_i \exp\left[-b_i \left(\frac{\sin \theta}{\lambda}\right)^2\right] + c$$

de unde, cunoscându-se cei nouă coeficienți a_i , b_i și c , împreună cu lungimea de undă incidentă, se poate evalua factorul de împrăștiere atomic, pentru fiecare unghi de difracție.

dispersia anomală

(sau așa numita absorbție de rezonanță)
ce devine importantă în preajma muchiilor de absorbție
(reprezentând limita difracției caracteristice)

$$f = f^0 + f' + if''$$

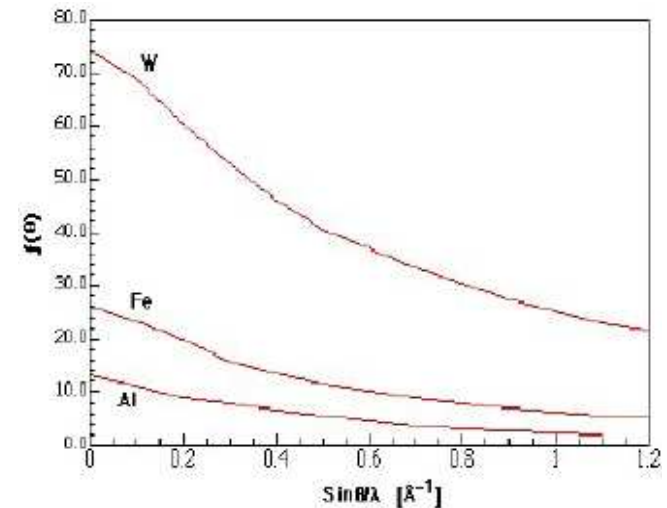
În plus, deși aflați într-o rețea, atomii nu sunt ficși ci manifestând o mișcare de vibrație în jurul pozițiilor lor de echilibru, pe seama temperaturii absolute la care se află cristalul. Astfel, împrăștierea razelor X se va considera la poziția mediată $\langle u \rangle$ (în Å), în jurul centrului de vibrației al fiecărui atom, prin așa numitul *factor Deby-Waller*:

$$B = 8\pi^2 \langle u \rangle^2$$

cu rezultatul într-o accentuare a atenuării factorului de împrăștiere atomică, pentru unghiurile de reflexie mari, după legea:

$$f_B = f \exp\left(-B \frac{\sin^2 \theta}{\lambda^2}\right)$$

cea ce motivează investigarea cristalelor la temperaturi joase (așa numitele procedee de răcire criogenică, „cryo-cooling” în Engleză).

Recent [Putz, 2003], pe baza cunoașterii factorilor de împrăștiere atomică s-a aplicat ecuația densității electronice și, respectiv s-au determinat hartile Fourier asociate:

$$\rho(\vec{x}) = \sum_{\vec{h}} \left| F(\vec{h}) \right| \exp(i\alpha_{\vec{h}}) \exp(-2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x}_j)$$

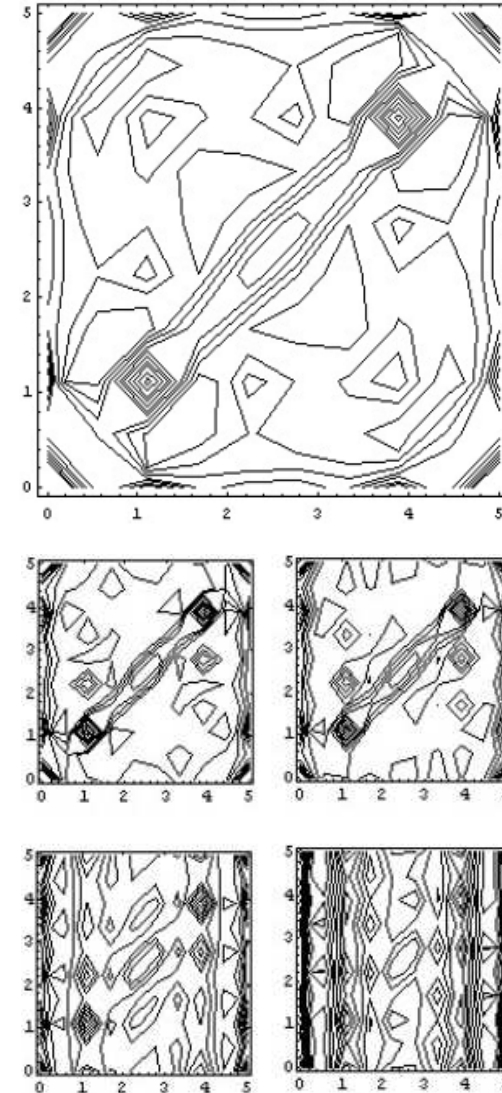
cu modulul și faza factorului de structură determinate cu formele generale:

$$\left| F(\vec{h}) \right| \cong \exp[F(\varepsilon)] \left| \sum_j f_j \exp(2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x}_j) \right|$$

$$\alpha_{\vec{h}} = \arccos \left\{ \frac{1 + F(\varepsilon) \sum_j f_j \cos(2\pi \vec{h} \cdot \vec{x}_j)}{\exp[F(\varepsilon)] \left| \sum_j f_j \exp(2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x}_j) \right|} \right\}$$

incluzând și cazul cristalelor deformate elastic. Funcția $F(\varepsilon)$ este responsabilă de înglobarea Efectelor de *deformație elastică a cristalului în raport cu parametrul de deformare ε* .

cazul deformării celulei unitate (de tip F-fcc) a cristalului de Si

procedura *fitării minimului pătratelor*

$W_{\vec{h}}$ ponderea unei estimări „ h ” în factorul de structură

κ fiind un parametru de scală

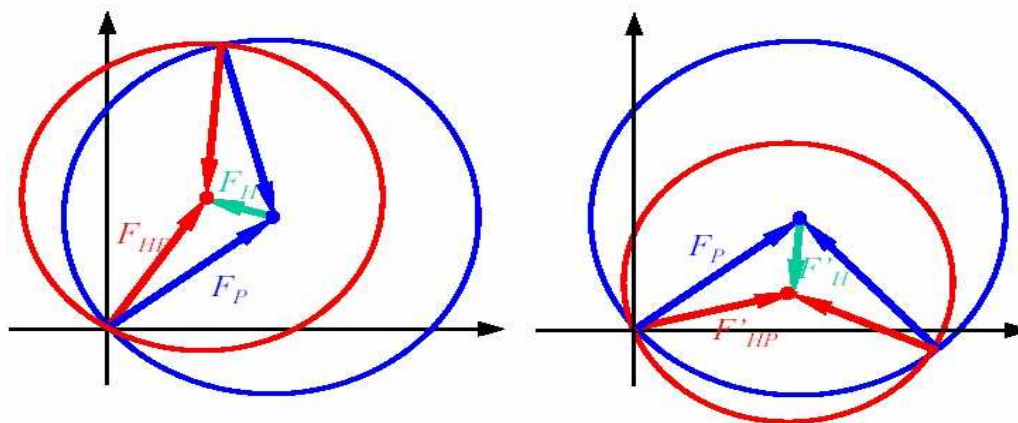
$$D = \sum_{\vec{h}} W_{\vec{h}} \left\{ \left| F_{\text{exp}}(\vec{h}) \right| - \left| \kappa F_{\text{calc}}(\vec{h}) \right| \right\}^2$$

funcție a lui Patterson:

În acest scop, se folosește proprietatea de aditivitate a transformărilor Fourier și respectiv a factorilor de împrăștiere, rescriindu-se factorul de împrăștiere al cristalului probă ca diferența între factorul de împrăștiere corespunzător cristalului structurii isomorfe (posedând aceeași latice, dar cu bază -atomii sau grupurile de atomi constituenți-diferită) dopate cu atomi grei (puternic împrăștiatori de raze X), așa numita structură HP (“heavy parent”-cristalul probă greu, în sens de îmbogățit, în Engleză), și cel al structurii isomorfe formate exclusiv din atomi bogati in electroni (de tipul Hg, Pt, Au), așa numita structură H (“heavy”-cristal greu, în Engleza):

$$P(\vec{x}) = \sum_{\vec{h}} \left| F(\vec{h}) \right|^2 \exp(-2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x})$$

$$F_P(\vec{h}) = F_{HP}(\vec{h}) - F_H(\vec{h})$$

Astfel, se poate scrie factorul de structură, $F_{PH(calc)}$, calculat pe baza considerării structurilor isomorfe derivate cu atomi grei, sub forma:

$$F_{HP(calc)} = |F_H| \exp(i\alpha_H) + |F_P| \exp(i\alpha_P)$$

ce poate fi inclus într-o procedură iterativă de minimizare a factorului D

$$D = \sum_{\vec{h}} W_{\vec{h}} \left\{ \left| F_{HP \text{ exp}}(\vec{h}) \right| - \left| \kappa F_{HP \text{ calc}}(\vec{h}) \right| \right\}^2$$

densitatea, sau localizarea, electronică

$$\rho_{Model}(\vec{x}) = \sum_{\vec{h}} \left\{ \left| F_{P(calc)}(\vec{h}) \right| \exp\left[i\alpha_P(\vec{h})\right] \exp[-2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x}] \right\}$$

Validarea modelului obținut se poate face în diverse maniere. O metodă consacrată constă în evaluarea așa numitului *index rezidual* R , o măsură a erorii relative globale a factorului de structură calculat, față de cel observat:

$$R = \frac{1}{\sum_{\vec{h}} \left| F_{P(\text{exp})}(\vec{h}) \right|} \sum_{\vec{h}} \left\| \left| F_{P(\text{exp})}(\vec{h}) \right| - \left| F_{P(\text{calc})}(\vec{h}) \right| \right\|$$

Valori ale indicelui rezidual $R \approx 0.25$ indică faptul că majoritatea atomilor s-au plasat corect într-un ordin de până la $0.1 \text{ \AA}$; structurile organice de dimensiuni mici pot fi rafinate până la $R < 0.05$; la proteine, indicele R este de obicei mare în primele faze ale determinării structurii, și începe să scadă pe măsură ce se iau în considerare efectele de solvent și de vibrație (termică).

metoda hărților electronice hibride

diferență de densitate, sau sinteză a diferențelor hărților Fourier,

$$\Delta\rho(\vec{x}) = \sum_{\vec{h}} \left\{ \left| F_{PH(calc)}(\vec{h}) \right| - \left| F_{P(calc)}(\vec{h}) \right| \right\} \exp\left(i\alpha_{P,\vec{h}}\right) \exp\left(-2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x}\right)$$

generând așa numita *densitate extrapolată*:

$$\rho_{Extra}(\vec{x}) = \sum_{\vec{h}} \left\{ \left| F_{PH(calc)}(\vec{h}) \right| \exp\left(i\alpha_{P,\vec{h}}\right) \right\} \exp\left(-2\pi i \vec{h} \cdot \vec{x}\right)$$

Astfel, se regăsește, în fapt, procedeul hărții electronice bias.

**Hărțile hibride pentru
diferențele (A&B),
omisiunile (C&D),
și
extrapolările (E&F)
densităților
cromoforului
4-hidroxicinamil (sus)
și
a proteinei galbene
foto-active
ce o conține (jos),
extrasă din bacteria
foto-tropică
*Ectothiorhodospira
halophila*
[Genick et al, 1997].**

